



Naturrekursfrågor och vattenrätt

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 15 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 om naturrekursfrågor och vattenrätt. Motionerna gäller bl.a. frågor om tillståndsprövningen av vindkraftverk, omprövning av vattendomar, åtgärder till förmån för fiske, orörda nationalälvar, skydd av riksintressen och ny nationalstadspark.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 4 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Inledning	4
Tillståndsprövningen av vindkraftverk	4
Omprövning av vattendomar	7
Åtgärder till förmån för fiske	9
De orörda nationalälvarna	11
Riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft	12
Riksintresse av områden med tätortsnära natur	14
Ny nationalstadspark	16
Reservationer	18
1. Tillståndsprövningen av vindkraftverk, punkt 1 (mp)	18
2. De orörda nationalälvarna, punkt 4 (s)	18
3. Riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft, punkt 5 (mp)	19
4. Riksintresse av områden med tätortsnära natur, punkt 6 (mp)	20
Särskilda yttranden	21
1. Naturresursfrågor och vattenrätt, punkt 1—7 (v)	21
2. Åtgärder till förmån för fiske, punkt 3 (s, mp)	21
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	22
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillståndsprövningen av vindkraftverk

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C293 och 2007/08:N349 yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (mp)

2. Omprövning av vattendomar

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C313 yrkandena 1 och 2, 2007/08:C320 och 2007/08:C333.

3. Åtgärder till förmån för fiske

Riksdagen avslår motion 2007/08:C217.

4. De orörda nationalälvarna

Riksdagen avslår motion 2007/08:C353.

Reservation 2 (s)

5. Riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C223, 2007/08:MJ427 yrkandena 4 och 5 samt 2007/08:N349 yrkande 2.

Reservation 3 (mp)

6. Riksintresse av områden med tätortsnära natur

Riksdagen avslår motion 2007/08:C315.

Reservation 4 (mp)

7. Ny nationalstadspark

Riksdagen avslår motion 2007/08:C220.

Stockholm den 22 maj 2008

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Johan Löfstrand (s), Andreas Norlén (m), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Yvonne Andersson (kd), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Katarina Brännström (m), Eva Sonidsson (s), Maria Kornevik Jakobsson (c) och Camilla Lindberg (fp).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet 15 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 om naturresursfrågor och vattenrätt. Motionerna gäller bl.a. frågor om tillståndsprövningen av vindkraftverk, omprövning av vattendomar, åtgärder till förmån för fiske, de orörda nationalälvarna och skydd av riksintressen.

Utskottet behandlar under särskilda rubriker de olika frågor som har aktualiserats i motionerna. Förslagen finns i *bilagan*.

Tillståndsprövningen av vindkraftverk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillståndsprövningen av vindkraftverk. Utskottet hänvisar till pågående arbete och vill avvakta regeringens kommande ställningstaganden.

Jämför reservation 1 (mp) och särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Tillståndsprövningen av vindkraftverk regleras genom ett antal bestämmelser. I vissa fall krävs bygglov enligt plan- och bygglagen. Enligt 8 kap. 2 § första stycket 6 föreligger bygglovsplikt för uppförande av vindkraftverk om vindturbinens diameter är större än två meter eller om kraftverket placeras på ett avstånd från fastighetsgränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken eller om kraftverket ska fast monteras på en byggnad. Kommunerna har dock enligt 8 kap. 5 § möjlighet att, under vissa förutsättningar, i en detaljplan eller i områdesbestämmelser besluta att bygglov inte krävs.

Det kan även krävas tillstånd enligt reglerna i 9 kap. miljöbalken om miljöfarlig verksamhet. Med miljöfarlig verksamhet avses enligt 1 § bl.a. användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande. Bestämmelserna i 6–8 §§ innehåller bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om tillstånds- och anmälningsplikt för miljöfarlig verksamhet och om prövningsmyndigheter.

Med stöd av detta bemyndigande har regeringen utfärdat förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd vari bl.a. anges i vilka fall som den som avser att uppföra viss anläggning ska vara skyldig att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken – samt vilken myndighet som

ska ta ställning till ansökan – eller göra en anmälan till kommunen. Gränsen mellan anmälningsplikt (anmälan till kommunen) och tillståndsplikt (i huvudsak prövning hos länsstyrelsen) går vid en sammanlagd uteffekt av mer än 25 megawatt. Vindkraftverk med en sammanlagd uteffekt av mer än 1 megawatt som avses uppföras i vattenområde ska dock alltid prövas av miljödomstol. Enligt huvudregeln i 11 kap. 9 § miljöbalken krävs tillstånd för uppförande av vindkraftverk i vattenområden.

Vidare kan regeringen enligt bestämmelserna i 17 kap. miljöbalken, om kommunfullmäktige begärt det, komma att pröva tillåtligheten av gruppstation för vindkraft med tre eller flera vindkraftsaggregat med en sammanlagd uteffekt av minst 10 megawatt.

Motionerna

I motion N349 yrkar Per Bolund (mp) ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om tillståndprocessen för vindkraft kan förenklas genom generella föreskrifter och allmänna råd i stället för lokaliseringsprövning för varje enskilt vindkraftsprojekt (yrkande 1). Motionären yrkar också att regeringen bör utreda om en förenkling kan ske genom att en enda instans för prövning av vindkraftsprojekt införs (yrkande 3).

Lars Wegedal m.fl. (s) föreslår i motion C293 ett tillkännagivande om att regeringen inte bör föreslå någon begränsning av rätten att överklaga lokaliseringen av vindkraftverk.

Pågående arbete m.m.

Behovet av samlad prövning vid vindkraftsutbyggnad har behandlats av den parlamentariskt sammansatta PBL-kommittén, som sedan hösten 2002 har haft i uppdrag att se över plan- och bygglagstiftningen. Hösten 2005 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande *Får jag lov? Om planering och byggande* (SOU 2005:77). Kommittén föreslår bl.a. en förbättrad samordning i fråga om handläggningen av en bygglovsansökan och en anmälan enligt miljöbalken och av detaljplanering och tillståndsprövning samt tydligare krav när det gäller planläggning för enstaka vindkraftverk. Kommittén föreslår också en ändrad instansordning för att möjliggöra en samordnad överprövning av ärenden enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. Betänkandet sändes ut på en bred remiss till kommuner, myndigheter, organisationer m.fl. Remissbehandlingen avslutades i februari 2006. Därefter inleddes en beredning av ärendet inom Regeringskansliet.

Beredningen inom Regeringskansliet har hittills resulterat i två propositioner. Den ena propositionen, *Ny instansordning för PBL-ärenden* (prop. 2006/07:98), innehöll förslag till inriktning för det fortsatta arbetet med en gemensam instansordning för PBL- och miljöbalksärenden. Riksdagen har godkänt förslaget (bet. 2006/07:CU31, rskr. 191). En sådan instansordning anses ge förutsättningar för samordning av hanteringen av vissa ärenden enligt plan- och bygglagen och miljöbalken, och en ökad samordning av dessa ärenden bedöms i sin tur leda till kortare handläggningstider.

I den andra propositionen, Ett första steg för en enklare plan- och bygglag (prop. 2006/07:122), föreslog regeringen att riksdagen ska anta ett av förslagen som innebär att kommunernas arbete med att planera för vindkraft underlättas. Riksdagen har antagit förslaget, och lagändringarna har trätt i kraft den 1 januari 2008 (bet. 2007/08:CU3, rskr. 54).

Huvuddelen av de förslag och överväganden som presenterats av PBL-kommittén är emellertid föremål för fortsatt beredning inom Regeringskansliet. Regeringen har bl.a. tillsatt Miljöprocessutredningen med uppgifter som anknyter till PBL-kommitténs förslag. Utredningen överlämnade i december 2007 sitt första delbetänkande, En ny instansordning för mål enligt plan- och bygglagen (SOU 2007:111). I delbetänkandet föreslås att domstolsprövningen av kommunernas och länsstyrelsernas beslut enligt plan- och bygglagen, i enlighet med riksdagens tidigare ställningstagande våren 2006 (bet. 2006/07:CU31, rskr. 191), ska ske vid de nuvarande miljödomstolarna. Ett andra delbetänkande överlämnades i mars 2008, Miljödomstolarna – domkretsar – lokalisering – handläggningsregler (SOU 2008:31). I det delbetänkandet lämnas förslag som avser antalet miljödomstolar och deras lokalisering samt domkretsindelningen för miljödomstolarna. Avseende handläggningsregler för de mål och ärenden som miljödomstolarna ska pröva lämnar utredningen dock inte något förslag, utan detta får anstå tills övriga processuella frågor som ingår i utredningens uppdrag utreds.

I tilläggsdirektiv i december 2007 (dir. 2007:184) har utredningen fått i uppdrag av regeringen att bl.a. se över de bestämmelser som påverkar förutsättningarna för etablering och utbyggnad av vindkraft i syfte att förenkla och effektivisera handläggningen av vindkraftsärenden. Enligt regeringen behöver dock det förslag som lämnats av PBL-kommittén om ett samordnat prövningsförfarande enligt plan- och bygglagen och miljöbalken, liksom kommitténs övriga samordningsförslag, utredas närmare och samordnas med förslag till motsvarande bestämmelser i miljöbalken och annan lagstiftning som har betydelse för vindkraftsutbyggnad. Ett delbetänkande, utredningens tredje delbetänkande, med förslag i delfrågan om vindkraft ska redovisas senast den 30 september 2008. Utredningens uppdrag i övrigt, bl.a. att lämna förslag på hur miljödomstolarna och fastighetsdomstolarna ska samordnas organisatoriskt och handläggningsregler för de mål och ärenden som miljödomstolarna ska pröva, ska redovisas senast den 31 december 2008.

Miljöministern har i januari 2008 i interpellationssvar (svar på interpellation 2007/08:300 om hinder för vindkraftsutbyggnad) och i februari 2008 i frågesvar (svar på skriftlig fråga 2007/08:801) hänvisat till det pågående arbetet inom Miljöprocessutredningen och att utredningen kan komma att föreslå ytterligare regelförändringar för att underlätta vindkraftsutbyggnaden.

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 i betänkande 2006/07:CU22 behandlat motionsyrkanden om åtgärder som påskyndar vindkraftsutbyggnaden, bl.a. genom en förenklad tillståndsprövning. Utskottet ansåg, i likhet med vad bostadsutskottet tidigare uttalat, att det fanns anledning att avvakta resultatet av det pågående och det då aviserade arbetet samt regeringens kommande ställningstaganden. Mot bakgrund av detta fann utskottet att de aktuella motionerna borde avslås. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, liksom utskottet tidigare funnit, att det finns anledning att avvakta resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden. Mot bakgrund av detta bör förslagen i motionerna N349 yrkande 1 och 3 och C293 avslås.

Omprövning av vattendomar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om omprövning av vattendomar. Utskottet hänvisar till pågående arbete och vill avvakta regeringens kommande ställningstaganden.

Jämför särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Miljöprövningen av vattenverksamheter regleras huvudsakligen i 11 kap. miljöbalken och lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Med vattenverksamhet avses i 11 kap. 2 § miljöbalken bl.a. uppförande, ändring, lagning och utrivning av vattenkraftverk, dammar eller andra anläggningar i vattenområden. Ett tillstånd kan enligt 24 kap. 1 § begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor. Omprövning samt ändring av villkor m.m. behandlas i 5 § samma kapitel. Omprövning kan göras om verksamheten med någon betydelse medverkar till att t.ex. en miljökvalitetsnorm överträds eller förhållandena i omgivningen har ändrats väsentligt. I samband med en omprövning kan nya krav införas, exempelvis om det konstateras att fisket skadats. Omprövning aktualiseras enligt 7–8 §§ av verksamhetsutövaren eller av det allmänna.

Motionerna

I motion C313 yrkar Peter Pedersen (v) ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att vattendomar som hindrar vandrande fiskarter, såsom laxfiskar och ål, att vandra och fortplanta sig i sin naturliga miljö

omförhandlas så att vandringsmöjligheterna återskapas, t.ex. genom laxtrappor (yrkande 1). Enligt motionären bör även vattendomar omförhandlas där verksamheten visserligen håller sig inom ramen för vattendomen, men där själva vattendomen påtagligt strider mot dagens kunskaper och motverkar t.ex. naturvårds- och miljöintressen (yrkande 2).

Även i motion C320 yrkar Ann-Kristine Johansson och Sinikka Bohlin (båda s) ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda möjligheterna att de gamla vattendomarna ses över och anpassas till den verklighet vi har i dag.

Karl Gustav Abramsson (s) ifrågasätter i motion C333 om regeringen bör verka för ytterligare omprövningar av vattendomar då detta ofta leder till minskad elproduktion vid de aktuella vattenkraftverken.

Tidigare behandling

Bostadsutskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden som rör omprövning av vattendomar, senast våren 2006 i betänkande 2005/06: BoU11. Enligt utskottet behövdes inga särskilda tillkännagivanden i denna del då frågan om prövning av vattenärenden var föremål för beredning inom Regeringskansliet. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Pågående arbete

Enligt de tilläggsdirektiv som Miljöprocessutredningen fick i december 2007 (dir. 2007:184) ska även frågor som rör bl.a. prövning av vattenverksamheter utredas. Utredningen ska titta på hur vanligt förekommande det är att vattenkraftverk, dammar och markavvattningsföretag saknar tillstånd eller ägare, regleras av en eller flera vattendomar från tiden före miljöbalkens ikraftträdande eller saknar tydlig reglering av drift- och underhållsansvar. Behovet av regeländringar ska därvid utredas så att de tillämpande myndigheterna och i vissa fall även verksamhetsutövarna får tillräckliga förutsättningar för att få icke tillståndsprövade och ibland herrelösa verksamheter tillståndsprövade och äldre vattendomar omprövade. Det ska också utredas om tillämpande myndigheter kan förelägga om eller vidta säkerhetshöjande åtgärder, utan att tillståndet behöver omprövas, och om de har kompetens och resurser för att utöva en effektiv tillsyn och vid behov initiera omprövningsprocesser. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Genom tilläggsdirektiven har utredningen även fått i uppdrag att utreda vilka bestämmelser i miljöbalken som påverkar produktionskapaciteten för vattenkraftverk samt att i detta sammanhang utreda behovet och lämpligheten av att ändra dessa bestämmelser för att främja en hög produktionskapacitet i vattenkraftverken. Om konflikt uppstår med prövningen av vattenverksamheter ska enligt tilläggsdirektiven detta belysas, förslag läg-

gas fram hur regelverket kan utformas så att det underlättar en konfliktlösning och konsekvenserna av förslagen beskrivas. Även detta ska redovisas senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, liksom bostadsutskottet tidigare funnit, att det finns anledning att avvakta resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden. Mot denna bakgrund bör förslagen i motionerna C313 yrkande 1, C320 och C333 avslås.

Åtgärder till förmån för fiske

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om åtgärder till förmån för fiske. Utskottet hänvisar till pågående arbete och vill avvakta regeringens kommande ställningstaganden.

Jämför särskilda yttrandena 1 (v) och 2 (s, mp).

Gällande rätt

För att få bedriva vattenverksamhet krävs vanligtvis tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. I samband med tillståndsprövningen görs en bedömning av bl.a. skador på fisket. Kan den som ska bedriva vattenverksamheten skada fisket är denne enligt 8 § skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor och förelägganden i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller i angränsande vattenområde. Ett alternativ till villkor eller förelägganden kan vara särskilda fiskeavgifter.

Krav på åtgärder är således lagreglerade och kan dessutom göras gällande i samband med omprövningar av tidigare meddelade tillstånd enligt 24 kap. 5 § miljöbalken. Omprövning kan begäras av verksamhetsutövaren eller staten enligt 7 och 8 §§ samma kapitel, exempelvis kan en länsstyrelse begära en omprövning av villkoren i ett tillstånd.

Regeringsföretagen är således enligt gällande lagstiftning ansvariga för kompensationsåtgärder i situationer då fisket skadats eller kan skadas på grund av vattenverksamhet.

Motionen

I motion C217 yrkar Hans Stenberg och Agneta Lundberg (båda s) ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen så att en nödvändig utbyggnad av vandringsvägar för lax och annan fisk kan komma till stånd.

Tidigare behandling

Våren 2006 anmodade riksdagen regeringen (bet. 2005/06:BoU11, rskr. 237) att utreda förutsättningarna för att ändra regelverket så att regleringsföretagen kan åläggas att anlägga laxtrappor eller andra fiskvandringsvägar i alla reglerade vattendrag. I ställningstagandet, vilket gjordes med anledning av motionsförslag, anförde bostadsutskottet (s. 15) följande:

På ett område anser utskottet att det finns anledning att behandla behovet av regeländringar med förtur, och det gäller vandringsvägar för lax i reglerade vattendrag. Skälet till detta är att det är viktigt att snabbt gå vidare för att förbättra laxens möjligheter att reproducera sig. De utbyggda älvarna behöver förses med laxtrappor så att de livskraftiga laxarna kan ta sig upp till naturliga lekplatser. Detta är förenat med betydande kostnader som kraftbolagen måste ta ett ansvar för. En lösning skulle därför kunna vara att ålägga regleringsföretagen att bygga laxtrappor eller andra fungerande vandringsvägar vid alla dammar och kraftverk så att fisken kan vandra fritt. Förutsättningarna för att på detta sätt förmå regleringsföretagen att bygga laxtrappor eller andra fungerande vandringsvägar vid alla dammar och kraftverk är angelägna och bör enligt utskottets bedömning utredas av regeringen i särskild ordning, dvs. utan att avvakta de av regeringen aviserade utredningarna och regeringens ställningstaganden rörande vattenverksamheter i övrigt. Regeringen bör därför snarast utreda denna fråga och återkomma till riksdagen med nödvändiga lagförslag med anledning av det anförda.

En avvikande uppfattning lämnades i en reservation (s), vari framhölls att utfallet av utredningar som regeringen aviserat borde avvaktas innan ställning togs i frågan.

Pågående arbete

Miljöprocessutredningen har i tilläggsdirektiven i december 2007 (dir. 2007:184) fått i uppdrag av regeringen att bl.a. utreda behovet av ändrade bestämmelser med beaktande av det som riksdagen har tillkännagett om fiskvandringsvägar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande m.m.

Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden bör avvaktas. Mot denna bakgrund bör förslaget i motion C217 avslås.

Utskottet har noterat att regeringen i skrivelse 2007/08:75 – Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen – ansett riksdagens tillkännagivande i den aktuella frågan som slutbehandlat i och med uppdraget till Miljöprocessutredningen. Utskottet förutsätter emellertid att regeringen även, efter att utredningen avslutats, i lämpligt sammanhang redovisar sitt ställningstagande till de i tillkännagivandet aktualiserade frågorna för riksdagen.

De orörda nationalälvarna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om de orörda nationalälvarna. Utskottet hänvisar till gällande ordning.

Jämför reservation 2 (s) och särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får enligt 4 kap. 6 § miljöbalken inte utföras i nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden samt vissa andra i bestämmelsen uppräknade vattenområden med tillhörande käll- och biflöden.

Motionen

I motion C353 yrkar Kristina Zakrisson m.fl. (s) ett tillkännagivande om att regeringen bör stimulera miljövänlig energiproduktion, såsom effektivisering av befintlig vattenkraft. Enligt motionärerna är det dock av stor vikt för såväl flora och fauna som för rörligt friluftsliv och sportfiske att de orörda nationalälvarna bevaras även i framtiden.

Pågående arbete

Miljöprocessutredningen har i tilläggsdirektiv i december 2007 (dir. 2007:184), såsom tidigare redovisats, bl.a. fått i uppdrag att utreda vilka bestämmelser i miljöbalken som påverkar produktionskapaciteten för vattenkraftverk, och i detta sammanhang utreda behovet och lämpligheten av att ändra dessa bestämmelser för att främja en hög produktionskapacitet i vattenkraftverken. Om konflikt uppstår med andra uppsatta mål, intressen och regelverk för bl.a. miljön, fisket, rekreation och turism ska enligt tilläggsdirektiven denna belysas, förslag läggas hur regelverket kan utformas så att det underlättar en konfliktlösning och konsekvenserna av förslagen beskrivas.

Enligt tilläggsdirektiven ingår inte i uppdraget att se över de bestämmelser i 4 kap. miljöbalken som skyddar vissa vattenområden.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser inte att något framkommit som ger anledning att ifrågasätta gällande ordning. Mot denna bakgrund bör förslagen i motion C353 avslås.

Riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft. Utskottet hänvisar till pågående arbete och vill avvakta regeringens kommande ställningstaganden. Jämför reservation 3 (mp) och särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. områden av riksintresse finns i 3 och 4 kap. miljöbalken.

I 3 kap. finns de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden. Områden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska enligt bestämmelserna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen.

4 kap. innehåller särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten i vissa områden i landet som i sin helhet av riksintresse med hänsyn till sina natur- och kulturvärden. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön som påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden får komma till stånd i områdena endast under vissa förutsättningar eller om det finns särskilda skäl.

I förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. räknas de centrala förvaltningsmyndigheter upp som, efter samråd med Boverket, andra berörda centrala förvaltningsmyndigheter och berörda länsstyrelser, ska lämna uppgifter om vilka områden som de bedömer vara av riksintresse. Enligt 2 § ska t.ex. Naturvårdsverket ange områden av riksintresse för naturvärden och friluftslivet. Enligt 3 § ska länsstyrelsen ta de initiativ som behövs för att bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas i miljökonsekvensbeskrivningar och i tidiga skeden av planerings- och beslutsprocesserna. Därvid ska länsstyrelsen särskilt verka för att riksintressen tas till vara vid prövning av mål och ärenden enligt miljöbalken och i kommunala planer enligt plan- och bygglagen (1987:10). Om ytterligare mark- eller vattenområde bör anges som riksintresse eller om klassificeringen eller avgränsningen i ett område av

riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken bör omprövas, ska länsstyrelsen enligt 4 § vidare underrätta Boverket och berörda centrala förvaltningsmyndigheter om detta.

Motionerna

Tina Ehn m.fl. (mp) yrkar i motion MJ427 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda möjligheterna att ändra 3 kap. 4 § miljöbalken så att exploateringsföretag, vid avvägningen om exploatering av åkermarken, i större utsträckning avkrävs hänsyn till aktuella markers biologiska produktionsförmåga och arronderingsförhållanden (yrkande 4). I motionen yrkas också ett tillkännagivande om att den bördigaste och mest högvakastande åkermarken bör tillmätas riksintresse (yrkande 5).

Även i motion C223 yrkar Lennart Pettersson (c) ett tillkännagivande om att regeringen bör beakta möjligheten att klassa åkermark som riksintresse vid översynen av plan- och bygglagen.

I motion N349 yrkar Per Bolund (mp) ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att områden av riksintresse för vindbruk får ökat genomslag, t.ex. genom att 3 kap. 10 § miljöbalken kompletteras så att anläggningar för energiproduktion från vindkraft ges företräde framför andra riksintressen eller att förnybar elproduktion anses uppfylla kriterierna för främjande av långsiktig hushållning med mark, vatten och fysisk miljö i 5–8 §§ (yrkande 2).

Tidigare behandling

Jordbruksutskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om jordbruksmark som riksintresse (bet. 1997/98:JoU20). Utskottet har då hänvisat till vad bostadsutskottet tidigare uttalat när det behandlat jordbruksmarkens status enligt naturresurslagen. Bostadsutskottet har i samband med naturresurslagens tillkomst bl.a. uttalat (bet. 1986/87:BoU3, s. 18) att om jordbruksmark gavs ställning som riksintresse skulle väsentliga utgångspunkter, inte minst beträffande plan- och bygglagen, inte kunna hävdas. I praktiken skulle det då enligt utskottet vara nödvändigt att i inte ringa omfattning överge principen om ett till kommunerna decentraliserat planeringsansvar. Bostadsutskottet har därför ansett att så inte bör ske, men betonat vikten av att kommunerna utformar sin fysiska planering så att tillbörlig hänsyn tas till de areella näringarna.

Pågående arbete

Miljöprocessutredningen har i tilläggsdirektiv i december 2007 (dir. 2007:184) bl.a. fått i uppdrag av regeringen att analysera det nuvarande systemet för att utse och hantera områden av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken och hushållningsförordningen och förutsättningarna för att beakta områden av riksintresse vid planering och i beslutsprocesser. Enligt direktiven ska utredningen föreslå de ändringar som behövs och analysera om de

ändamål som enligt 3 kap. miljöbalken kan ligga till grund för att ange att ett område är av riksintresse speglar gällande samhällsbehov. I detta sammanhang ska utredningen även överväga om det finns andra resurser och värden som borde läggas till grund för att peka ut områden av riksintresse och i så fall kriterier för detta. Utredningen ska vidare särskilt överväga om 3 kap. 10 § miljöbalken har en ändamålsenlig utformning. I frågan om vilka slags områden som skulle kunna bli föremål för en riksintresseavvägning har jordbruksmark och områden med särskilda grund- och ytvattenförekomster lyfts fram, liksom att riksintresset för vindkraft skulle behöva stärkas. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden bör avvaktas. Mot denna bakgrund bör förslagen i motionerna MJ427 yrkandena 4 och 5, C223 och N349 yrkande 2 avslås.

Riksintresse av områden med tätortsnära natur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om riksintresse av områden med tätortsnära natur. Utskottet hänvisar till pågående arbete och vill avvakta regeringens kommande ställningstaganden.

Jämför reservation 4 (mp) och särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt, som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska särskilt beaktas. I detta ingår även s.k. gröna bälten och gröna kilar i bebyggelsekoncentrationer (prop. 1997/98:45 s. 32 f.). Enligt bestämmelsen ska områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skyddas mot åtgärder som avses ovan.

Motionen

I motion C315 föreslår Mats Pertoft m.fl. (mp) ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att de gröna kilarna i Stockholms län, som bl.a. sträcker sig från tunnelbanestationer strax utanför Skanstull till Tyrestareservatet i söder och från Nationalstadsparken till Järvafältsreservatet i norr, förklaras vara av riksintresse.

Pågående program för skydd av tätortsnära natur

Länsstyrelserna i storstads länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne fick 2002 regeringens uppdrag att ta fram var sitt program för hur de mest värdefulla tätortsnära naturområdena ska kunna få långsiktigt skydd och förvaltning. Programmet togs fram i samarbete med berörda kommuner och landstingets regionplane- och trafikkontor. Också miljöorganisationer och andra berörda deltog i arbetet. Den 3 november 2003 överlämnades slutrapporten till regeringen.

Rapporten Aldrig långt till naturen pekar ut 71 områden i Stockholmsområdet som föreslås skyddas som natur- eller kulturresevat inom tio år. Förslagen innebär att ytan skyddad natur fördubblas i Stockholmsområdet. Bland föreslagna områden kan nämnas Bogesundslandet, Lovön, Årstaskogen i Stockholm och Flemingsbergsskogen i Huddinge. Reservaten ska bildas av både kommunerna och länsstyrelsen. Programmet har tagits fram av länsstyrelsen, landstingets regionplane- och trafikkontor och 23 av länets kommuner.

Läget i januari 2008 var att 21 av programmets 71 föreslagna reservat var beslutade. Reservatsbildning hade påbörjats i 28 områden. Av de 71 föreslagna reservaten var 49 beslutade eller påbörjade. I 22 områden hade arbete ännu inte påbörjats. Av programmets 24 utredningsområden hade två blivit reservat och i två utredningsområden hade reservatsbildning påbörjats. I det geografiska området som programmet omfattar hade två reservat beslutats, varav ett överklagats, och reservatsbildning påbörjats i tre helt nya områden som inte var med i programmet (Länsstyrelsen i Stockholms läns hemsida, www.ab.lst.se, Natur och friluftsliv, Skydd av tätortsnära natur, mars 2008).

Pågående arbete

I tilläggsdirektiven till Miljöprocessutredningen (dir. 2007:184) har utredningen enligt vad som ovan redovisats bl.a. fått i uppdrag av regeringen att analysera det nuvarande systemet för att utse och hantera områden av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken och hushållningsförordningen. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden bör avvaktas. Mot denna bakgrund bör förslaget i motion C315 avslås.

Ny nationalstadspark

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ny nationalstadspark. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför särskilt yttrande 1 (v).

Gällande rätt

Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är enligt 4 kap. 7 § miljöbalken Sveriges enda nationalstadspark. Enligt bestämmelsen får inom en nationalstadspark ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. Nämnada bestämmelse ger i sig ett skydd för nationalstadsparken som är starkare än vad som i allmänhet gäller för områden som enligt 4 kap. miljöbalken är av riksintresse, t.ex. de vattenområden som omfattas av det s.k. älvskyddet. Dessutom ger kapitlets grundläggande bestämmelser i 1 §, enligt vilka det i allmänhet görs undantag för bl.a. exploateringsföretag som avser att tillgodose vissa utvecklingsändamål, ett starkare skydd för nationalstadsparken.

Utredningen om nationalstadsparker

Frågor om inrättande av ytterligare nationalstadsparker har behandlats av Utredningen om nationalstadsparker i betänkandet Nationalstadsparker (SOU 1996:38). Utredningen föreslog att ytterligare två nationalstadsparker skulle inrättas, en i Uppsala och en i Trollhättan. Förslagen kom dock inte att genomföras. I nämnda betänkande analyserades även förutsättningarna för och behovet av att göra Slottsskogen med omgivande områden till nationalstadspark. Något förslag härom lämnades dock inte av utredningen.

Motionen

I motion C220 föreslår Eva Flyborg (fp) ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Slottsskogen med omgivande områden status som nationalstadspark.

Tidigare behandling

Frågan om Slottsskogen med omgivande områden ska utses till nationalstadspark har behandlats av civil- och bostadsutskotten vid flera tillfällen, senast våren 2007 i betänkande 2006/07:CU22. Utskottet uttalade då att det är viktigt att säkerställa grönområden även i våra storstäder och att såväl kommunen som länsstyrelsen har möjlighet att ta initiativ till att skydda sådana områden. Förslaget i den då aktuella motionen avstyrktes, och riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser inte att något framkommit som ger anledning att frångå tidigare ställningstaganden och föreslår att motion C220 avslås.

Reservationer

1. Tillståndsprövningen av vindkraftverk, punkt 1 (mp)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N349 yrkandena 1 och 3 samt avslår motion 2007/08:C293.

Ställningstagande

Jag delar motionärens uppfattning om att tillståndsprocessen för vindkraft bör förenklas och påskyndas. För att förenkla tillståndsprocessen bör en enda instans för prövning av vindkraftsprojekt införas. För att förbättra tillståndsprocessen kan en utredning tillsättas för att se om man, såsom motionären föreslår, kan använda Naturvårdsverkets generella föreskrifter eller allmänna råd i stället för lokaliseringsprövning i varje enskilt fall för vindkraftsutbyggnad. Det bör ankomma på regeringen att göra en snabb utredning med detta innehåll och, oaktat det pågående arbetet i Miljöprocessutredningen, återkomma med förslag på en snabbare och enklare prövning.

Vad jag nu anfört bör riksdagen, med bifall till motion N349 yrkande 1 och 3 samt med avslag på motion C293, som sin mening ge regeringen till känna.

2. De orörda nationalälvarna, punkt 4 (s)

av Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Ameer Sachet (s) och Eva Sonidsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C353.

Ställningstagande

Vi delar motionärernas uppfattning att annan miljövänlig energiproduktion än vattenkraftsutbyggnad, såsom exempelvis vindkraft och effektivisering av befintlig vattenkraft bör stimuleras. Det är ett välkänt faktum att vatten-

kraft har en betydande negativ miljöpåverkan och kvarvarande strömmande vattendrag är därför särskilt värdefulla för såväl flora och fauna som för rörligt friluftsliv och sportfiske. I Bottenviken har vi ännu utflöde av fritt strömmande storälvar. Kalix och Torne älvar bildar det största ore-glerade vattensystemet i Europa. Det är en stor tillgång för Norrbotten och övriga landet och t.ex. två tredjedelar av all vildlax som fångas i Östersjön härstammar från dessa älvar. De orörda nationalälvarna måste även i fort-sättningen bevaras. Detta behöver analyseras och utredas ytterligare, och regeringen bör lägga fram förslag på stärkt skydd.

Vad vi nu anfört bör riksdagen, med bifall till motion C353, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Riksintresse av områden för jordbruk och vindkraft, punkt 5 (mp)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08: MJ427 yrkan-dena 4 och 5 samt 2007/08: N349 yrkande 2 och avslår motion 2007/08: C223.

Ställningstagande

Jag anser liksom motionärerna att det bör utredas om 3 kap. 4 § miljöbal-ken kan ändras så att jordbrukets intressen, markernas biologiska produk-tionsförmåga och arronderingsförhållanden verkligen blir beaktade vid avvägningen av lokaliseringen av exploateringsföretag. I dag väger det lång-siktiga livsviktiga värdet av olika typer av åkermark mycket lätt när det i det kortsiktiga perspektivet finns stora ekonomiska vinster att hämta i exploateringen av åkermarken. Den bördigaste och mest högvakastande åkermarken bör därför, i likhet med vad motionärerna framfört, tillmätas riksintresse för att säkerställa en god livsmedelsförsörjning även för kom-mande generationer.

Liksom motionären anser jag vidare att det bör utredas hur områden av riksintresse för vindkraft kan få ökat genomslag. Detta kan t.ex. ske genom att 3 kap. 10 § miljöbalken kompletteras med att anläggningar för energiproduktion från vindkraft ges företräde framför andra riksintressen. Det kan också ske genom att förnybar elproduktion anses uppfylla kriteri-erna för långsiktig hushållning med mark, vatten och fysisk miljö i 3 kap. 5–8 §§ miljöbalken och därmed ges företräde.

Någon konflikt mellan ett riksintresse för att säkerställa livsmedelsförsörjningen för kommande generationer och ett riksintresse för energiproduktion från vind menar jag inte föreligger. Min uppfattning är snarare att dessa två riksintressen kompletterar varandra genom att odlingslandskapet gynnar vindexploatering och vindexploateringen snarast avskräcker från annan exploatering av marken. Det vägbygge som erfordras för montering av ett vindkraftverk gynnar även jordbruksproduktionen under förutsättning att dragningen planeras på ett genomtänkt sätt.

Det bör ankomma på regeringen att göra en snabb utredning om dessa områden bör förklaras vara av riksintresse, oaktat det pågående arbetet i Miljöprocessutredningen, och återkomma med lagförslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen, med bifall till motionerna MJ427 yrkandena 4 och 5 samt N349 yrkande 2 och med avslag på motion C223, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Riksintresse av områden med tätortsnära natur, punkt 6 (mp)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C315.

Ställningstagande

Liksom motionärerna anser jag att med det växande exploateringstrycket i Stockholms län växer också trycket på de gröna kilarna, t.ex. i diskussionerna om den nu aktuella Förbifart Stockholm. Därför är det nu ännu mer aktuellt och bråttom att genom inrättandet av nya områden för riksintressen enligt miljöbalken, antingen för kulturminnen eller naturvård eller något nytt riksintresse för de gröna kilarna, skydda den natur och dess korridorer som så väl behövs i en så hårt exploaterad region som Stockholmsregionen. Det bör ankomma på regeringen att göra en snabb utredning med detta innehåll, oaktat det pågående arbetet i Miljöprocessutredningen, och återkomma med lagförslag.

Vad jag nu anfört bör riksdagen, med bifall till motion C315, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Naturresursfrågor och vattenrätt, punkt 1—7 (v)

Egon Frid (v) anför:

Regeringen har redovisat en rad nya utredningsåtgärder på området, och beredning av ett stort antal förslag som lämnats av framför allt PBL-kommittén pågår inom Regeringskansliet. Det välkomnas, men det är inte tillräckligt. Enligt min mening är det i stället nödvändigt att så fort som möjligt genomföra de åtgärder som PBL-kommittén föreslagit i syfte att påskynda vindkraftsutbyggnaden m.m.

Jag förutsätter att regeringen utan något särskilt tillkännagivande i frågan kommer att öka takten på beredningsarbetet m.m., och jag har därför inte funnit tillräckliga skäl att reservera mig i denna fråga. Om så inte sker kommer jag i annat sammanhang att på nytt uppmärksamma frågan.

2. Åtgärder till förmån för fiske, punkt 3 (s, mp)

Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Ameer Sachet (s), Jan Lindholm (mp) och Eva Sonidsson (s) anför:

Vi delar motionärernas uppfattning att bristen på fungerande vandringsvägar för fisken förbi kraftverken utgör hinder för en positiv utveckling av fritidsfisket. Även starka argument av biologiska skäl talar för att förbättra vandringsvägarna. Även om det skett förbättringar i lagstiftningen på senare år är det uppenbart att den nuvarande lagstiftningen inte möjliggör den nödvändiga utbyggnaden av vandringsvägar för lax och annan fisk.

Med hänsyn till det aviserade beredningsarbetet har vi dock valt att inte reservera oss.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:C217 av Hans Stenberg och Agneta Lundberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av vandringsvägar för att rädda den vilda laxens fortbestånd.

2007/08:C220 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Slottsskogen med omgivande områden status som nationalstadspark.

2007/08:C223 av Lennart Pettersson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åkermark som riksintresse.

2007/08:C293 av Lars Wegedal m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ej införa begränsningar av rätten att överklaga lokalisering av vindkraftverk.

2007/08:C313 av Peter Pedersen (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vattendomar som förhindrar vandrande fiskarter som laxfiskar och ål att vandra och fortplanta sig i sin naturliga miljö ska omförhandlas så att sådana fiskars vandringsmöjligheter återskapas, t.ex. genom laxtrappor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att omförhandla vattendomar där enskilda ekonomiska intressen står i strid med många människors intressen och där vattendomen motverkar viktiga naturvårds- och miljöintressen.

2007/08:C315 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att värna de gröna kilarna i Stockholms län.

2007/08:C320 av Ann-Kristine Johansson och Sinikka Bohlin (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att se över gamla vattendomar.

2007/08:C333 av Karl Gustav Abramsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om omprövning av vattendomar.

2007/08:C353 av Kristina Zakrisson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bevara våra orörda nationalälvar.

2007/08:MJ427 av Tina Ehn m.fl. (mp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att 3 kap. 4 § miljöbalken tillskrivs en skarpare tolkning, alternativt skrivs om, så att exploateringsintresset avkrävs hänsyn även till aktuella markers biologiska produktionsförmåga och arronderingsförhållanden i avvägningen om exploateringen av åkermarken.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den bördigaste och mest högavkastande åkermarken bör tillmätas riksintresse.

2007/08:N349 av Per Bolund (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillståndsprocessen för vindkraft bör förklas genom generella föreskrifter eller allmänna råd i stället för lokaliseringsprövning för varje enskilt vindkraftsprojekt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att områden av riksintresse för vindbruk bör få ökat genomslag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillståndsprocessen för vindkraft kan förklas genom att en enda instans införs för ansökningar om vindkraftsprojekt.